

Doktor Esperanto – Ludwik Zamenhof (1859-1917)

Andrzej Grzybowski

Prof. dr hab.
n. med.,
Katedra Okulistyki,
Uniwersytet
Warmińsko-
-Mazurski
w Olsztynie,
Oddział Okulistyki,
Szpital Miejski
w Poznaniu

Aleksandra Pieta

Wydział Nauk
Medycznych,
Uniwersytet
Warmińsko-
-Mazurski
w Olsztynie

Od wieków podejmowano próby stworzenia języków globalnych i uniwersalnych, mających ułatwić ludziom porozumiewanie się. W ten sposób powstało ponad 200 sztucznych języków, a najpopularniejszym z nich został esperanto, opracowany w 1887 r. przez polsko-żydowskiego lekarza okulistę Ludwika Zamenhofa.

Ludwik Łazarz Zamenhof przyszedł na świat 5 grudnia 1859 r. w Białymstoku, znajdującym się wówczas na terenie Imperium Rosyjskiego. Dzieciństwo spędzone w społeczności złożonej z Żydów, Rosjan, Polaków i Niemców sprawiło, że już w wieku 14 lat Ludwik władał biegle czterema językami, znał także podstawy hebrajskiego, białoruskiego, angielskiego, francuskiego, greckiego oraz łaciny. Wówczas w Białymstoku multikulturowe środowisko wymagało znajomości języków obcych na każdym kroku: wśród inteligencji posługiwano się polskim, większość wykwalifikowanych rzemieślników mówiła po niemiecku, kupcy i handlarze – jidysz, rolnicy mówili po białorusku, natomiast oficjalnym językiem urzędowym pozostawał rosyjski. Życie na terenie objętym konfliktem skłoniło go do pracy na rzecz tolerancji, głównie poprzez stworzenie międzynarodowego uniwersalnego języka, uważał bowiem, że głównym źródłem nieporozumień i sporów między ludźmi jest bariera językowa.

Studia medyczne rozpoczął za namową ojca w 1879 r. w Moskwie, ponieważ jakość kształcenia w Polsce, oferowana między innymi przez Carski Uniwersytet Warszawski, była znacznie niższa. Już na pierwszym roku wyróżnił się na egzaminie z okulistyki, co było dowodem na jego zainteresowanie tą dziedziną od początku studiów. W 1881 r., po zamachu na cara Aleksandra II, częściowo z powodu trudnej sytuacji finansowej ojca, a częściowo ze względu na narastający antysemityzm, przeniósł się do

Warszawy i ukończył studia na Wydziale Lekarskim w 1885 r. W tym samym roku rozpoczął pracę jako lekarz ogólny na Litwie, w miejscowości Wiejsieje. Potem powrócił do Warszawy, aby rozpocząć specjalizację z okulistyki. Podjął naukę w Szpitalu Żydowskim w Warszawie pod nadzorem Zygmunta Kramsztyka (1849-1920), okulisty polsko-żydowskiego pochodzenia, a także ważnego członka Polskiej Szkoły Filozofii Medycyny. Następnie kontynuował kształcenie w Wiedniu u boku sław takich jak Carl Stelwag von Carion (1823-1904) oraz Ernst Fuchs (1851-1930). W kolejnych latach pracował w wielu miejscach: zarówno na Ukrainie, Białorusi (Grodno) i w Polsce (Płock), jednak z trudem zarabiał na życie. W 1897 r., dzięki pomocy teścia, otworzył prywatną praktykę okulistyczną w Warszawie.

Równoległe do kariery medycznej, Zamenhof nieustannie pracował nad udoskonalaniem i rozpowszechnianiem stworzonego przez siebie sztucznego języka. Po latach pracy opublikował podręcznik „Lingvo Internacia” (1887) pod pseudonimem Doktor Esperanto („mający nadzieję”), który stał się nazwą dla nowego języka. Główną przyczyną popularności esperanto była jego łatwość. Podstawowa wersja tego języka składała się z 16 prostych reguł gramatycznych oraz zaledwie 900 słów, jednak do dzisiaj utworzono około 15 tys. nowych wyrazów, zgodnie z zasadami zaproponowanymi przez jego twórcę. Pomimo tego, że jest on w dużej mierze oparty na językach indoeuropejskich, obszar jego użytkowania znacząco wykracza poza

granice Europy. W latach 70. XX w. uczono go w 600 szkołach na całym świecie, kształcąc w ten sposób około 20 tys. uczniów rocznie. W języku esperanto powstało około 100 czasopism, w tym 7 o tematyce medycznej, a także ponad 7,5 tys. książek, w tym tłumaczenia dzieł takich jak „Hamlet” Szekspira, „Baśnie” Andersena czy sztuki Moliera, Goethego oraz Gogola.

Za swoją działalność na rzecz pokonywania barier międzykulturowych Zamenhof był 14-krotnie nominowany do Pokojowej Nagrody Nobla. Został również uhonorowany francuską Legią Honorową oraz hiszpańskim Orderem Izabeli Katolickiej. Ponad 1000 miejsc na całym świecie nosi nazwę na jego cześć, z czego więcej niż 100 znajduje się w Polsce. Nazwiskiem lekarza nazwano nawet niewielką planetę (Planeta 1462, Zamenhof) odkrytą w 1938 r.

Zamenhof pochodził z wielodzietnej rodziny. Miał cztery siostry: Sarę, Fanię, Augustę i Idę oraz czterech braci, również związanych z medycyną: farmaceutę Feliksa, dermatologa Henryka, otolaryngologa Leona i chirurga ogólnego Aleksandra. Ponadto dwoje z trojga jego dzieci: córka Zofia i syn Adam, również zostali lekarzami.

Ludwik Zamenhof zmarł 14 kwietnia 1917 r. w Warszawie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Żydowskim przy ulicy Okopowej. ■

FOTO: Archiwum prywatne

